

Avrupa'daki Eski Türkiye'de Yaşanmış Toplumsal Kutuplaştırma, İhmal veya İhanet Anlatılarının İncelenmesi

 YUSUF FIRINCI ^a

Öz: Balkan savaş meydanlarında Türk askeri bozgununun nedenlerini anlamak üzerine birçok araştırma ve değerlendirme mevcuttur. Bu döneme ilişkin bilgilerin dezenformasyon, manipülasyon veya propagandalar içermeleri de mümkündür. Buna rağmen Avustralya Milli Kütüphanesi'nin kaynaklarında bulunan ve döneme dair çeşitli haber kaynaklarında yer alan; Türk askerinin özellikle Kumanova cephesinde bozguna uğramasının önemli bir nedeni olarak cepheye sevk edilen ahşap tatbikat fişekleri ile kör süngü ve kılıçları olduğunu iddia eden bilgiler, diğer araştırmacıların dikkatlerine sunulmaktadır. Vakayı ileten bazı yazılarda toplumsal yıkıma yol açan en önemli unsurlardan biri olarak yorumlanan toplumsal kutuplaşma tehlikesi ve karşı koyma hususu da kısaca incelenmektedir. Ayrıca yine ahşap fişekleri konu edinen ve yine Avustralya haberlerinde yayınlanmış olan *Allah İçin* isimli ilginç bir Balkan anlatısı da tercüme edilerek makale sonuç bölümü bitiminde araştırmacıların ilgisine sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal kutuplaşma, Kumanova, Balkan Savaş meydanları, ahşap fişekler, toplumsal parçalanma.

Research on Stories about Societal Polarization, Failure or Betrayal, Experienced in Former Turkey in Europe

There are various researches and evaluations on understanding the causes of Turkish Military defeats in the Balkan battlefields. The information regarding this period may also include disinformation, manipulations, or propaganda. Nevertheless, the information of various news sources found via Australian National Library, arguing that one of the important causes why Turkish soldiers defeated especially in Kumanovo front was the wooden maneuver bullets, blunt bayonets and swords, are presented for the attention of other researchers. Social polarization defined by some of the reporters as one of the crucial aspects resulting in social destruction and countering polarization are briefly examined. Also, at the

---

^a Ankara Üniversitesi, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri Programı
ysffrc@yandex.com

end of the conclusion of this paper, an interesting Balkan incident named *For Allah*, published again in Australian news and again telling about wooden bullets, is translated and presented to the interest of researchers.

Keywords: Social polarization, Kumanova, Balkan Battlefields, wooden bullets, social fragmentation.

“Savaş sanatı, düşmanı içeriden yıkmaktır. Ustaca savaş sürdüren; yabancı orduyu savaşmadan ele geçirmeli, yabancı kaleyi kuşatma yapmadan zapt etmeli ve diğer devleti uzun süren seferler olmaksızın yok etmelidir. Yüzlerce savaş ve zafer, en iyinin en iyisi değildir. En iyinin en iyisi, yabancı bir orduyu savaşızsız ele geçirmektir.” Sun Tzu (M.Ö. 5. yy), (Danyk ve Hudz, 2015)

Giriş

Balkan savaşları ve Osmanlı Devletinin yıkılış döneminde bazı üst düzey devlet yöneticilerinin, devletin yönetilmesi ve savunulmasında çok vahim gaflet, dalalet veya hıyanet içerisinde kararlar aldıklarına dair iddialar bulunmaktadır. Fakat yeterli analizlerin yapıldığını ve dersler çıkarıldığını söylemek güçtür. Çöküşün en temel nedenlerinden birinin; toplumdaki yenilikçilik söylemini kullanan ideoloji ile muhafazakâr söylemi kullanan fikriyatın, ister istemez toplumu kamplara bölmeye, ve hatta bu kamplar arasındaki çatışmalar veya mücadelelere meşgul edilen devletin savunma ve dış tehditlere karşı birlik oluşturmada aciz kalması olduğu iddia edilebilir. Avrupalı devletlerin yönlendirmeleriyle parlamenter sisteme geçiş süreci sıkıntılarla dolu bir bilinmezlikler silsilesi içerisinde bulunan Osmanlı Devleti yönetimi 1908 senesinde Meşrutiyetin ilanı ve Meclis’in açılacak olması, Osmanlı devleti yönetimindeki Türkiye için sorunların sonuna değil, belki de başlangıcına gebe olmuştu. 3 Ocak 1909 tarihli Kievskaya Mysl gazetesindeki yazısında Leon Trotsky (Troçki) durumu şöyle özetlemişti:

Avrupa diplomasisinin Türk parlamentosuna yönelik kusursuz ‘hoş geldin gülümesmesi’nin arkasında, kapitalist emperyalizmin Türkiye’nin içinde çıkacak ilk zorluklardan onu parçalamak için yararlan-

maya hazır saldırgan dişlerini gizlemişken, Avrupa demokrasisi, yakınlık ve desteğinin bütün ağırlığıyla yeni Türkiye'nin yanında duruyor – henüz mevcut olmayan, sadece doğmak üzere bulunan yeni Türkiye'nin (Troçki, 1995, s.20).

Avrupa devletlerinin Türkiye'ye yönelik gerçek niyetlerini yorumlayan Leon Troçki; Türkiye'nin parçalanması sonrasında Balkan halklarına yönelik ütopyik devletler kuracakları vaatlerinin de aldatmaca olduğunu önceden görmüş, bu halkların kullanıldıklarını önceden anlamıştır denilebilir. Yine 3 Ocak 1909 tarihli Kievskaya Mysl gazetesindeki yazısında Leon Troçki şu çıkarımda bulunmuştur:

Türkiye'nin parçalanmasıyla hiçbir hedefe ulaşamaz. Oysa geniş ve ekonomik olarak birleşmiş bir toprak parçası endüstriyel kalkınmanın zorunlu ön koşuludur. Bu, sadece Türkiye için değil, bir bütün olarak Balkan yarımadası için de geçerlidir. Balkanların üzerine bir lanet gibi ağırlığı çöken şey, buradaki ulusal çeşitlilik değil, yarımadanın pek çok devlete bölünmüş olmasıdır. Gümrük duvarları Balkanlar'ı yapay olarak parçalara ayırmaktadır. Kapitalist güçlerin çevirdikleri dolaplar, Balkan hanedanlarının kanlı entrikalarıyla iç içe geçmiştir (Troçki, 1995, s.17).

Avrupa Türkiyesi, o dönemde birçok aldatmaca operasyonuna konu olmaktadır. Günümüzden anılan geçmiş döneme bakıldığında, net bir görüş oluşturabilmek için gereken yeterli bilgilerin bulunmasının zor olması nedeniyle, kesin tespit veya yargı oluşturulması mümkün olmamakla birlikte, kutuplaşmanın getirdiği iç çatışma kültürüne kendini kaptıran yönetimler boyunca yöneticilerin akıl almaz "hata"lar yapıldığı iddia edilebilir. Örneğin devlet yönetiminin tartışıldığı Jön Türkler Kongresi adıyla anılan toplantı Paris'te gerçekleştirilmişti. 4-9 Şubat 1902 tarihinde Paris'te gerçekleştirilen muhalefet kongresinde, Osmanlı devlet rejiminin değiştirilmesi sürecinde yabancı müdahalesinin talep edilmesi yönünde bir karar, Daşnaktsutyun-Verakazmial Hınçakyan delegasyonu ve Rum temsilcileriyle işbirliği yapılarak kabul edildi ve hatta kongre sonrasında bazı kişiler "İngiliz desteğiyle darbe yapmayı amaçlayan bir örgüt kurdular" (Hanioğlu, 2019). Diğer çeşitli hususlar

bir yana, 3 Temmuz 1911 tarihinde yürürlüğe giren Rumeli’de bulunan ihtilafli kilise ve okullar hakkında Kanunu çıkartan İttihat ve Terakki yönetimi, Balkan milletleri arasındaki en önemli anlaşmazlık konusunun giderilmesini ve bu milletlerin kendi aralarında anlaşmalarını kolaylaştırılmıştır (Küçük, 2019).

Diğer taraftan, Sırbistan’ın Avrupa’dan satın aldığı seri ateşli toplar, Avusturya’nın toprakları üzerinden geçiş izni vermemesi nedeniyle Babîlî’nin izniyle Selanik üzerinden Belgrad’a taşınmış, böylelikle Sırbistan, Osmanlı Devletine hücum için askeri hazırlıklarını tamamlamıştır (Cemaleddin Efendiden nakleden Uçarol, 2011: 36, 37). Ayrıca, Balkan milletlerinin savaş çıkarmayacağı hususunda Rusya tarafından Osmanlı Devleti’nin Ermeni asıllı Dışişleri Bakanı Gabriyel Noradunkyan Efendi’ye verdiği teminat ile Rumeli’deki 120 tabur talimli asker terhis ettirilmiştir (Turan’dan aktaran Karakoç, 2010: 165). “ ... bunalımlı bir dönemde ve deneyimli askere çok ihtiyaç bulunduğu sırada, bu talimli askerlerin terhisi, büyük bir hata ve orduya vurulmuş bir darbe olarak kabul edilmektedir” (Türkgeldi’den aktaran Uçarol, 2011: 38). Diğer taraftan 550 yıllık Türk egemenliğinden sonra Selanik şehrini ve 25 bin Türk askerini, tek kurşun atmadan 26 bin Yunan askerine teslim eden Hasan Tahsin Paşa; tarihçi Richard Hall’a göre sorumlulukların adamı değildi ve Selanik Osmanlılarca ucuza satılmıştı (Hall, 2003’ten aktaran Yılmaz 2018: 103). Bunlar gibi vahim ve akıl almaz durumların benzeri olarak nitelenebilecek ve Balkan bozgunlarının sebepleri arasında gösterilebilecek bir konu da, bu makalede sunulmaktadır. Avusturalya Milli Kütüphanesi arşivlerinde bulunan o günün Osmanlı yönetimine dair haberler ve yorumlar, araştırmacıların değerlendirmelerine sunulacaktır.

Muharebe cephelerinden savaş muhabirleri tarafından iletilen bazı anlatılar o dönemde de dezenformasyon, psikolojik algı operasyonları, propagandalar olabileceği için kesin doğruluk ve tarafsızlık içerip içermeyebilir. Bu sebeple konu özelinde Avustralya Milli Kütüphanesi elektronik kaynaklarında bulunabilen tüm kaynaklar ve ilgili bir olay anlatısı, tercüme edilerek aktarılacaktır.

Balkan ve Kanal Cephelerindeki Ricat ve Bozgunlara Dair İddialar: Cepheye Gönderilen Tatbikat Mermileri ve Kör Süngüler

Yüz yılı aşkın süre öncesinde çeşitli gazetelerde Türk ordularının Balkan ve Kanal cephelerindeki bozgunlarının nedenleriyle ilgili olarak sunulan ahşap tatbikat mermileri ile kör süngüler konulu haberleri sunan savaş muhabirleri ve gazetelerin algı yönetimi ve benzeri amaçları olup olmadığı bilinmemekle birlikte, söz konusu gazete haberleri doğruluk ihtimali bulunması nedeniyle incelemeye değer bulunmuştur.

Söz konusu gazete haberlerinin yanı sıra dönemin çeşitli gazetelerinde bir Balkan olayı olarak '*Allah İçin*' adıyla yayınlanan bir anlatı da yine ahşap tatbikat mermileri olayını içerdiğinden okuyucu ve araştırmacıların dikkatine sunulacaktır.

İlk olarak *Balkan Savaşı, Haç ve Hilal Savaşı Maceraları* isimli kitabın yazarlarından biri olan Londra Graphic'in Bulgar ordusu muhabiri Philip Gibbs'in değerlendirmeleri ele alınacaktır. Haberlere konu olan savaşın cereyan ettiği bölge esas itibariyle Kumanova bölgesi olup, Kanal cephesiyle ilgili de benzer haberler bulunmuştur. Değerlendirmeye konu olan çarpışma bölgelerinden en önemlisi Komanova'nın ismi Kumanlar'dan (Kıpçak Türkleri) gelir (Kiel, 2019).

Philip Gibbs (1913) tarafından yazılan, "Haç Ordusuyla Birlikte" isimli bölümün, "Müttefik Milletlerin Zaferleri" isimli kısmında Gibbs; Kumanova çarpışmalarında mağlup olan Türk ordusu ve devamında Üsküp'e kadar ricat eden askerlerde süregelen çılgın korku ve paniğin sırrının sebepleri arasında savaş meydanlarında Türk askerlerince terk edilen binlerce ahşap mermi ile, Üsküp yolu boyunca yerlere atılmış binlerce kör süngü ve kör kılıç olduğunu iddia eder. Gibbs, öldürücü silahlarla donanmış Sırp karışında bu işlevsiz silahlar verilen askerlerin yalnızca korku sebebiyle değil kendi hükümetlerince ihanete uğradıkları bilgisi sebebiyle geri çekildiklerini iddia eder. Diğer taraftan Gibbs bu anlatının, yalanlamakta güçlü çıkarı bulunanlar tarafından yalan-

landığını, ancak kanıtların yalanlanamayacak kadar güçlü olduğunu belirtir. Ayrıca Gibbs, İmparatorluk kaderinin ve insanların hayatlarının rüşvet alan memurlar ve dolandırıcı yükleniciler tarafından ihanete uğratıldığını iddia eder. Gibbs, şok içinde geri çekilen ve ölmek üzere olan askerlerin, kendilerini savaşa, parçalayamayan süngüler, kesmeyen kılıçlar ve öldürmeyen mermiler ile gönderenlere çokça küfürler etmiş olmaları gerektiği şeklinde akıl yürütür. Gibbs'in anlatımları, bir Sydney Mail (1913) ve Adelaide Mail (1913) makalelerinde de yorumlanmıştır. Diğer taraftan bu haberlerin, çatışmalardan sonra yayımlanmış olmalarına rağmen, bir psikolojik harp yöntemi olarak dizayn edilmiş olabileceği de ihtimal dahilindedir.

Bu inanılması güç iddiayı dünyaya duyuran başka bir muhabir olan İngiliz roman yazarı William Le Queux'in bildirdikleri birçok gazetede duyurulmuştur. Bu gazetelerden bazıları şöyledir: Launceston Daily Telegraph (1912), Sydney Evening News (1912), Brisbane Telegraph (1912), Adelaide Register (1912), Lismore Daily Star (1912), Geelong Advertiser (1912), Maitland Daily Mercury (1912), Maitland Weekly Mercury (1912), Launceston Examiner (1912), Kargoornie Miner (1912), Bendigo Independent (1912), Zeehan and Dundas Herald (1912), Horsham Times (1912), Melbourne Argus (1912), Hamilton Spectator (1912), Sydney Morning Herald (1912), Perth Daily News (1912), Sydney Daily Telegraph (1912), Queensland Times (1912), Kumanova'yı ziyaret eden birçok başka savaş muhabiri de gerçek amacı tatbikatlarda kullanım olan ahşap fişeklerini cephe alanında bulduklarını bildirmişlerdir (Melbourne Age, 1912).

The New York Times (1912) ve Brisbane Courier (1913) haberi de Sırp gülle ve kurşunlarıyla yüzleşecek askerlere ne amaçla tatbikat kurşunlarının gönderildiğinin bilinmediği anlatılmıştır.

Başka bazı kaynaklarda ise söz konusu ahşap mermilerin düzmece çarpışmalar için gönderilmiş olabileceği bildirilmiştir (Sydney Evening News (1913 a), Macleay Argus, Manilla Express (1913), Gnowangerup Times (1913), Casino and Kyogle Courier

and North Coast Advertiser (1913)).

Kumanova'da bulunan gerçek görünümlü fişek mermilerinin kurşun yerine ahşap olduğu ve İngiliz savaş muhabirlerinden birinin ülkesine örnek fişekler gönderdiği hususu Brisbane Telegraph (1913 a), Sydney Watchman (1913) gazetesinin 1913 yılındaki yayınlarında ifade edilmiştir. Daily Mirror muhabiri Frank Magee'nin Kumanova'dan, Türklerin attığı fişeklerden getirdiği, fişeklerin beşli şarjörlerde paketlenmiş ve olağan metal kutularda buldukları ve Türkiye'ye Deutsche Waffen and Munitionsfabriken of Karlsruhe, Almanya'dan temin edildikleri, Perth Daily News (1913) haberinde bildirilmiştir.

Brisbane Telegraph (1913b)'ın başka bir makalesinde ise Balkan savaş meydanlarında Türk askerlerinin kullandığı tatbikat mermilerinin sahte olduğunu anlayamamalarının sebebi olarak Türk askerlerinin bu mermileri gerçek amaçları doğrultusunda, yani tatbikatlarda hiç kullanmamış oldukları varsayımında bulunulmaktadır.

Bazı haber kaynakları, bahse konu tahta mermilerin, birçok savaş alanında bulunduğunu bildirmiştir. Inverrel Times (1913) ve Chronicle and North Coast Advertiser (1914) haberlerinde, fişek kutularında tahta mermiler bulunduğunu henüz keşfetmemiş olan Türk savaşçı ve köylülerinin savaş başlamadan önce kazanacakları zaferden emin oldukları anlatılmıştır. Hobart Mercury (1916) ve Crossman (1916) yazılarında Bulgar süngüsü gördüğünde ricat eden Türklerin her zamanki cesaretlerinin kırılmasına Kumanova'da bulunan ahşap fişeklerin neden olabileceği ifade edilmiştir.

1915 yılına gelindiğinde ahşap mermilerle ilgili başka iddialar ise bu kez Mısır, Süveyş Kanalı cephesiyle ilgili olarak ortaya atılmıştır. Avusturyalı subayların cepheden gönderdikleri mektuplarda Türklerin birçok vakada dolandırıcı tedarikçilerin kurbanları oldukları, cephede açılan paketlerden boş kovan ve ahşap mermi çıktığı, Alman subayların bu duruma nasıl izin verdiklerinin anlaşamadığı belirtilmiştir (Melbourne Herald, 1915 ve Bairnsdale Advertiser and Tambo and Omeo Chronicle, 1915). Kanal cephe-

sindeki Türk cephelelerinde ahşap mermiler bulunduğu, Brighton Southern Cross (1915), Sandringham Southern Cross (1915), Riveline Grazier (1915), Coleraine Albion and Western Advertiser (1915) gibi başkaca yayın organlarında da haberleştirilmiştir. Mısır'dan mektubu yayınlanan bir Avustralyalı subay ahşap mermi olayını, Almanların Türkler karşı hilesi olarak tahmin ettiğini bildirmiştir (Essendon Gazette and Keilor, Bulla and Broadmeadows Reporter, 1915).

Kutuplaşma Politikalarının Yol Açtığı Yıkım

Tamworth Daily Observer (1912) isimli yayında Türklerin Balkan yenilgisinin nedeni; siyasi delilik olarak isimlendirilmiş, dünya rekoru olarak nitelenebilecek askeri çöküşün sorumlusu olarak, jön Türkler partisi ile eski Türklerin partisi arasındaki mücadele nedeniyle Türk siyasi tarihinin son beş, altı yılında savunma hazırlıklarını gözden kaçırılması olarak gösterilmiş, bir partinin üstünlük kazanması sonrasında tek düşüncesinin diğer kitleyi aşağıda tutmak olması esnasında askeri teşkilatlanmanın gözden kaçtığı belirtilmiş, Avustralya'ya ders olarak ise her ne kadar farklı siyasi düşünce ayrılıklarına sahip olunursa olunsun ülkenin güvenliği konusunda iktidar kimdeyse ona katılım sağlanmasının önemi vurgulanmıştır. Ahşap mermi olayının Avrupa'da duyurulması sonrasında Bazı Avrupalı düşünürlerin Osmanlı Devletindeki bölünmüşlük ve kutuplaşmaya bakışları da değişmiştir. Şöyle ki daha önceden özgürlük karşısında kulluk ve istibdat şeklinde yorumlanan kutuplaşma, olay sonrasında kabiliyet / kabiliyetsizlik, bölünme/tedbirliklik, namusluluk/ahlaksızlık şeklindeki çok farklı zıtlıklarla yer değiştirmiş gibi görülmüştür (Hull, 2014).

Toplumsal kutuplaşma birçok safhadan oluşabilir; ilk olgu siyasi elitlerin ideolojik konumlanmaları, diğer safha halk kitlelerin daha türdeş, homojen taraflara, partilere, gruplara ayrılması, tasniflenmesi, diğer safha duygusal kutuplaşma yani diğer partideki gruptaki kişileri beğenmeme ve güvenmeme, ve kutuplaşmanın doğuracağı son tehlike ise siyasi sisteme yabancı müdahalesine imkan sağlayacak kırılganlığın oluşmasıdır (Shultz, 2017). Osmanlı Devleti'nin yıkılışında da toplumsal kutuplaşma ve toplumsal

parçalanmanın oynadığı rol yadsınamaz derecede belirgin gözüktüğünden 1912 yılında Avustralyalıların çıkardığı ders benzeri dersler gibi kutuplaşma tehlikesine karşı toplumun tüm kesimlerine, kutuplaşma potansiyeli olabilecek her konuda (din, ırk, kültür vb.) farkındalık kazandırılması önemli bir ders olabilir.

Geçmiş dönemlerin deneyimleri göz önüne alındığında, bir ülkedeki kutuplaşmayla veya bir ülkeyi içten kutuplaştırma stratejileriyle mücadelede çeşitli karşı politikalar araştırılabilir. Hükümetlerin yurttaşların endişelerini daha aktif ve güçlü biçimde ele almaları, yöneticilerin uzun-dönem çıkarları, kısa-dönem çıkarlar ve iç siyasi mücadelelerin önünde tutmaları, daha iyi stratejik iletişim kurmak yoluyla bölücü hitabet ve nefret söylemlerini karşılamaya yönelik olumlu anlatılar yayılması ve kutuplaştırmaya karşı yumuşak güvenlik önlemlerine yatırım yapılması önerilebilecek tedbirler arasında sıralanabilir (OSCE, 2017: 9).

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin parçalanması döneminde muharebe cephelelerinden savaş muhabirleri tarafından iletilen bazı anlatıların, o dönemde de psikolojik operasyonlar olabileceği dikkate alındığında, kesin bir doğrulukla aktarıldıkları belirlenemez. Ancak Osmanlı hükümeti yönetimindeki Türk ordularının Balkan ve Kanal cephelelerindeki ricat ve bozgunlarının önemli bir sebebi olarak cephelelerde bulunduğu söylenen binlerce ahşap tatbikat mermileri ve kör süngülerle ilgili farklı tarihlerde ve farklı kaynaklarda bulunan haberler araştırmacıların ilgisine sunulmuştur.

Diğer taraftan Osmanlı parçalanmasının tarihsel deneyimi karşısında yabancı gözlemcilerin kendi ülkeleri için çıkarttıkları dersler dikkate alınarak, toplumsal gruplaştırma ve ayrıştırmaya yol açabilecek, kutuplaşma ve ayrıştırma potansiyeli olabilecek her konuda bu deneyimi daha önce tecrübe etmiş olan bir toplumun ferdlerine, dikkatli olunması için kısaca hatırlatılmıştır. Yöneticilerin kutuplaşma, nefret ve ayrışma tehlikesiyle mücadele için izleyebileceği yöntemler kısaca sunulmuştur.

Ayrıca, "*Allah İçin*" adıyla ve Balkan Olayı alt başlığı ile çeşitli

gazetelerde yayınlanmış olan anlatı da, içeriğinde tatbikat kursunları anlatımını bulundurduğundan tercüme edilerek araştırmacıların incelemeleri için aşağıda sunulmaktadır. Sydney Evening News (1913b), Launceston Daily Telegraph (1913),Kalgoorlie Miner (1913), Black Range Courier and Sandstone Observer (1913), isimli yayıncılarca yayınlanan “Allah İçin” isimli Balkan Olayı (Maitland Weekly Mercury, 1913) anlatısı, içeriğindeki olumsuz bazı ifadelere katılmamakla birlikte aslı itibariyle tercüme edilerek aşağıda sunulmaktadır :

“Allah İçin!

Balkan Hadisesi

Savaşın Bir Hikayesi

Haç ve Hilal’in kadim savaşı mücadelesinin kanlı son bölümüne yeni bir satır daha eklendi. Çevreleyen tepelerden kulakları sağır eden topçu ateşi tehditi geldiğinde, kayalıklı ovanın uzak kesimlerinden şarjörlü tüfeklerinin aralıksız zangırdayışı kararan gökyüzüne yükseliyordu. Beş kahredici saattir kayalıklı ovada gürlemeler yankılandı ve Türk’ün direnişi şimdi hızlıca gücünü kaybediyordu. Yussuf, kayasının arkasında bunu görebiliyordu. Çok savaş görmüştü tepelerden, bu kaba yaşlı hinoğluhin.

Kayanın arkasındaki arkadaşına; ‘Kazanamazsak, ölebiliriz, Mustafa,’ dedi. Mustafa, Küçük Asya’dan koyu renk gözlü, ince bir genç, yaşlı savaştının hoşnutsuz bakışlarından yüzünü çevirdi. Yetersiz beslenmeden ötürü zayıf düşmüştü, güneşli Yafa yakınlarındaki evine dair düşünceleri, onu tatlıca cezbediyordu. Fakat Mustafa’nın bir daha hiçbir zaman anayurdundaki portakal ağaçlıklarında yürüyememesi yazılıydı kaderinde. Bir gümbürtüyle bir top mermisi sığındığı kayanın arkasına saçıldı ve henüz toz duman dağılmadan ruhu Cennete girdi.

Bir saat kadar daha, top mermileri tepe tarafının karşısına doğru çarpıp gürledikçe, Yussuf hareketsiz uzandı. Hiçbir patlatmayla karşılık veremedi. Türk topu uzun süredir suskundu, onlar için cephaneye yoktu,

hiçbir destek sağlama olanağı da yoktu. Aniden düşmanın bombardımanı kesildi. Yussuf'un diğer tarafında, savunmadakiler sessizdi: piyade çukurları yalnızca ölü adamlar tarafından tutulmaktaydı, çoğunlukla eski yönetimin adamları, zayıflamış ve ümitsiz, bu büyük kaybedilmiş ümidin kahramanları, çıkarıcı üstlerinin her bir yanlısını ölümcül gönül rahatlığı ile kabul eden savaşçılar, destek hizmetleri düzensizleştğinde açıklarını kemerlerini sıkarak rahatlatanlar, silah arkadaşları sersemlediğinde görev bilinciyle ölenler. Yussuf'un epey gerisinde, Türk kuvvetinin kalan kesimi, dağınık çizgiler boyunca, suratsız, sessizce ve ağır silahları bırakarak geri çekiliyordu. Yussuf bozulmuş ordunun kuyruk kısmına doğru tüfeğini aşağılayıcı biçimde salladı. Korkaklar! Onlara bir Türk'ün nasıl ölmesi gerektiğini gösterebilirdi. Siperler arasında aceleyle tüfek ve cephane topladı. Harap edilmiş köylerin aşıktan ölmek üzere olan köpekleri dehşet verici yemeklerindeydiler ve onun yaşayan varlığı karşısında kaçıştılar. Köpekleri aldırış etmedi. Garip bir kendinden geçme ona hakim oldu ve etrafındaki eğri büğrü gruplar halinde uzanan savaşın korkunç izlerini gözleri görmez oldu. En sonunda en az elli tüfek ve birkaç yüz mermilik cephane biriktirecek kadar sefer üzerine sefer yaptı. Düşman bir pusudan şüphelendi ve temkinli ilerliyordu. En sonunda yüz seksen metre ötede, bir yükseltinin üzerinde bir kafir belirdi. Yussuf ateş etti ve o aniden ortadan kayboldu. Yussuf'un kurşunları veya bunların korkusundan, birbiri ardına şapkalı kafalar belirdi ve hızla yerlerinden çekildiler. Korku etkisiyle şarjör üzerine şarjör boşalttı ancak Hristiyanlar yine de ilerlediler. Sonra ani bir saldırı geldi. Yussuf son dolu tüfekleri de kullandı. Bir şarjör paketini yırtıp açtı, mermiler kırmızıya boyalıydı. Tatbikatlarda kullanılan ahşap mermileri hemen tanıdı. Acı bir haykırma ile yaşlı adam başka bir paketi de yırtıp açtı. Bunların içindekiler de aynıydı.

En yakındaki düşman şimdi sadece kırkbeş metre uzaktaydı. Yeneden doldurmaya zaman yoktu. Sessizce büyük kayaların arkasından koşarken Yussuf aniden gelen askerle karşı karşıya kaldı. Adam durdu, şaşırdu ve yüzünde hala afallamış bir ifadeyle öldü. Süngü kullanımında maharetli olanlar yaşlı Türklerdi. Sonrasında Yussuf'un göğsünü yakan bir ızdırıp sardı ve o bir kayaya doğru yıkıldı. İri bir as-

ker aceleyle geldi ve oturduğu yerde onu öldürebilirdi ancak müfreze subayı onu durdurdu. Genç bir adamdı bu subay ve savaşta yeniydi. Sadece ümitsizce yaralanmış zayıf yaşlı bir adam gördü. Türk'e teslim olmasını emrederken sesinde acıyan bir ton vardı ve yaşlı adamın daha rahat oturması için durdu ve yardım etti. O tek keleme, 'teslim ol', yaşlı adamın ateşini yeniledi. Hareketlendi ve süngüsü subayın boynunun içinden geçti. Bir bağırtıyla iri er süngüsünü Yussuf'un vücudunun derinlerine saptı ve süngü ucu arkadaki kayakarşısında çatırdadı. Yavaşça Türk ayağına doğru uzanmaya çalıştı, açık göğsünü kollarıyla kenetleyene kadar bacakları eğildi, başı eğildi, namazdaymışcasına diz çöktü, elleri körü körüne ileriye doğru kasıldı, kanla kayganlaşan avuç içleri yere değene dek vücudu öne eğildi, hızlıca ileri kaydı. Yaşlı vücut hala doğuya bakıyordu.

Yussuf kahramanlarla birlikteydi.

Kaynaklar

- Adelaide Mail, "Heartand Home", 19.07.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article63804398>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- AdelaideRegister, "TurkishWoodenBullets", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article59245450>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Bairnsdale Advertiser and Tamboand Omeo Chronicle, "WarIncidents", 27.03.1915, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article74168695>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Baysun, C. "Muhtar Paşa", *İslam Ansiklopedisi*, c VIII, İstanbul, 1959.
- BendigoIndependent, "MonastrAftermath", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article226956991>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Black Range Courierand Sandstone Observer, "For Allah!", 16.08.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article204800748>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Brighton Southern Cross, "TheWar", 27.03.1915, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article75017583>, Erişim Tarihi: 21.08.2019

- Brisbane Courier, "WoodenBullets", 02.01.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article19867582>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Brisbane Telegraph, "Hemmed In", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article175524573>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Brisbane Telegraph, "Wooden Bullets", (1913a) 29.03.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article175439200>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Brisbane Telegraph, "Wooden Bullets", (1913b) 06.01.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article175911178>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Casino and Kyogle Courier and North Coast Advertiser, "Scientific Notes", 03.05.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article233714636>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Cemaleddin Efendi *Hatrat-ı Siyasiye*, İstanbul, 1336.
- Coleraine Albionand Western Advertiser, "Soldier's Letter From Egypt", 19.04.1915, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article119603092>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Danyk, Y. ve Serhii Hudz, "Special Operations for Disruption of State and Military Control System", *Security and Defence Quarterly*, 9 (4): 38-54, (2015) DOI: <https://doi.org/10.5604/23008741.1209142>
- Er, S. "Balkan Harbi Çerçevesinde Osmanlı Ordusunun Demiryollarını Kullanımına Bakış", *Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü, Balkan Savaşları Paneli*, İstanbul, 2011.
- Essendon Gazette and Keilor, Bulla and Broadmeadows Reporter, "Our Soldiers", 01.04.1915, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article74588335>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Geelong Advertiser, "Turks Use Wooden Bullets!", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article150784859>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Gibbs, P. "With the Army of the Cross", in Gibbs, P. & Grant, B., *The Balkan War Adventures of War With Cross and Crescent*, Small, Maynard and Company Publishers, Boston, (1913),

- <http://archive.org/details/balkanwaradventu00gibbuoft/page/n8>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Gnowangerup Times, "Scientific Notes", 10.05.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article211011915>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Hall, R. *Balkan Savaşları 1912-1913*. İstanbul, 2003.
- Hamilton Spectator, "Turks' Wooden Bullets", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article225292107>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Hanioğlu, Ş. M. "İttihat ve Terakki Cemiyeti", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2019, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ittihat-ve-terakki-cemiyeti>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Hobart Mercury, "Rifle Shooting", 08.07.1916, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article1058958>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Horsham Times "Balkans War", 29.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article73131930>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Hull, D. *Modernism and State Power in the Pre-War Poetry and Prose of Ezra Pound, 1911-1914*, PhD Dissertation, American Studies University of Sussex, 2014, http://sro.sussex.ac.uk/54508/1/Hull_David.pdf, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Inverrel Times, "The Cost of War", 11.03.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article185933095>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Kalgoorlie Miner, "For Allah!", 01.08.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article92183225>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Karakoç, E. "Osmanlı Hariciyesinde Bir Ermeni Nazır: Gabriel Noradunkyan Efendi", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı 25, (2010): 157-177.
- Kalgoorlie Miner, "Turkish Deficiencies", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article91558923>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Kiel, M. "Kumanova", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2019, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kumanova>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Kuran, A. B. *İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler*, İstanbul, 1945.

- Küçük, C. "Balkan Savaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2019, <https://islamansiklopedisi.org.tr/balkan-savasi>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Launceston Daily Telegraph, "For Allah!", 29.07.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article152875159>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Launceston Examiner, "Wooden Bullets", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article50681991>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Lismore Daily Star, "Wooden Bullets", 29.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article72459617>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Louceston Daily Telegraph, "Turkish Wooden Bullets", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article152464607>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Macleay Argus, "Scientific Notes", 25.04.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article233745342>, Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Maitland Daily Mercury, "WoodenBullets", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article121284473>Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Maitland Weekly Mercury, "A Balkan Incident", 02.08.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article128074214>Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Maitland WeeklyMercury, "WoodenBullets", 30.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article127847402>Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Manilla Express, "ScientificNotes", 29.03.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article193797523> Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Melbourne Age, "Peace Negotiations", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article203323826> Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Melbourne Argus, "Servian Casualties", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article10493027> Erişim Tarihi:

21.08.2019

Melbourne Herald, "WoodenBullets in Shells", 24.03.1915, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article242274814> Erişim Tarihi: 21.08.2019

North Coast Advertiser, "Price of War", 14.08.1914, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article81850005> Erişim Tarihi: 21.08.2019

OSCE, "Countering Fragmentation And Polarization: Re-Creating A Climate For Stability In Europe, Summary Report", *Organization for Security and Cooperation in Europe*, (2017) <https://www.osce.org/secretary-general/327241?download=true> Erişim Tarihi: 21.08.2019.

Perth Daily News, "Reports From Serbia", 28.11.1912, *National Library of Australia*, Available at: <http://nla.gov.au/nla.news-article79872410> Erişim Tarihi: 21.08.2019

Perth Daily News, "Wooden Bullets", 07.01.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article79938798> Erişim Tarihi: 21.08.2019

Queensland Times, "The Balkan Blaze", 18.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article113073140> Erişim Tarihi: 21.08.2019

RiverineGrazier, "With The Australians At The Front", 23.03.1915, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article141102123> Erişim Tarihi: 21.08.2019

Sandringham Southern Cross, "The War", 27.03.1915, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article92065054> Erişim Tarihi: 21.08.2019

Crossman, E. C., "Bayonet Fighting", 05.02.1916, *Scientific American*, <https://www.scientificamerican.com/magazine/sa/1916/02-05/#article-bayonet-fighting> Erişim Tarihi: 21.08.2019

Shultz, K. A. "Perils of Polarization for U.S. Foreign Policy", *The Washington Quarterly*, The Elliott School of International Affairs, 40:4, (2017):7-28, <https://doi.org/10.1080/0163660X.2017.1406705>

Sun Tzu, *Art of War*, 2006.

- Sydney Daily Telegraph, "Brilliant Organisation", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article238741060> Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Sydney Evening News, "WoodenBullets", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article117679263> Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Sydney Evening News, "Science in Practice", (1913 a) 15.03.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article117940861> Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Sydney Evening News, "For Allah!", (1913 b) 17.07.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article113370068> Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Sydney Mail, "In the Library, The Balkan War", 14.05.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article158476736> Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Sydney Morning Herald, "WoodenBullets", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article15378823> Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Sydney Watchman, "WoodenBullets", 31.07.1913, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article112379646> Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Tamworth Daily Observer, "How The Turks Came To Be Beaten", 14.12.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article109624678> Erişim Tarihi: 21.08.2019
- The New York Times, "Turks Had WoodenBullets.; Cartridges Intended Only For Manouvres were Sent to the Front", (1912) <https://www.nytimes.com/1912/11/27/archives/turks-had-wooden-bullets-cartridges-intended-only-for-manoeuvres.html> Erişim Tarihi: 21.08.2019
- Troçki, L. (1995). *Balkan Savaşları*, (The War Correspondence of Leon Trotsky THE BALKAN WARS 1912-1913), çev. Tansel Güney, Arba Araştırma Basım Yay. Tic., İstanbul (orijinal ilk baskı: 1926).
- Turan, Ö. "II. Meşrutiyet ve Balkan Savaşları", *Çağdaş Türk Diplomasisi*:

200 Yıllık Süreç, Yayına Hazırlayan: İsmail Soysal, TTK Yayınları, Ankara1999.

Türkgeldi, A. F. *Görüp İşittiklerim*, II. Basılış, Ankara, 1951.

Uçarol, R. "1912 Balkan Bunalımı, Osmanlı Devleti'nde Büyük Kabine'nin kurulması ve Savaşa Gidiş", *Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü, Balkan Savaşları Paneli*, İstanbul, 2011.

Yılmaz, M "Balkan Savaşlarında Selanik'in Teslim Edilişi", *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl:5, Sayı: 19, (2018).

Zeehanand Dundas Herald, "BalkansWar", 28.11.1912, *National Library of Australia*, <http://nla.gov.au/nla.news-article83338680>Erişim Tarihi: 21.08.2019